

NOLI ME TANGERE

Mark Vanmoerkerke heb ik tien jaar geleden voor het eerst leren kennen als één van die verwoede verzamelaars voor wie intussen „tijd en ruimte“ de existentiële parameters zijn geworden van een collectie waarin hij op zoek gaat naar die spirituele processen in onze samenleving. Het is duidelijk zijn bedoeling zijn identiteit te construeren en uit te bouwen, maar daarnaast een complementaire rol te spelen binnen dat groeiend aantal andere verzamelaars van hedendaagse kunst in dit kleine land België. Dit ten aanzien van een veel nauwer spectrum van visie en mogelijkheden waarmee onze musea vandaag hebben te kampen.

Mark Vanmoerkerke beperkt zich niet enkel tot verzamelen. Hij laat zijn collectie ook zien. Hij kan aldus genieten van een publieke confrontatie. Het was voor mij een eer te worden uitgenodigd, na al die andere curators die mij zijn voorgegaan, en om dit keer de regie van het cureren op mij te nemen en te kiezen uit werken die nooit eerder werden geselecteerd. Het was een echt privilege dat te kunnen doen binnen een aanzienlijk aanbod van schitterende, museale voorbeelden uit vijftig jaar kunstgeschiedenis vanaf de minimal art tot de jongste aanwinsten uit de periodes daarna.

Aanvankelijk zocht ik naar die werken waarin het poëtische karakter overheersend aanwezig was. Al gauw viel mijn aandacht op een uitzonderlijk werk van de Duitse kunstenares Maria Eichhorn, vooral bekend door haar kritisch-theoretische analyses en onderzoeken met politieke en maatschappelijke consequenties. Hier betreft het een werk dat bestaat uit een kathedraal met een boek dat we herkennen als een gastenboek dat op vele tentoonstellingen voorkomt en waarin de bezoekers hun opinies, opmerkingen en oordelen kwijt kunnen. In de plaats daarvan gaat het meestal, op een paar amateuristisch-caricaturale tekeningen na, over nonsens van “fuck you” tot “dat kan ik ook” slogans. En juist dat boek wordt nu kunst. Ik heb het dan ook opgesteld als het eerste werk waarmee het publiek aan de ingang wordt geconfronteerd.

Het is hieruit dat de titel van de tentoonstelling is ontstaan: “Noli Me Tangere” of raak me niet aan. Deze zin stamt uit de bijbel waarin Jezus Christus na zijn verschijning terug op aarde Maria Magdalena ontmoet die voor hem neerknielt, waarop Christus die woorden uitspreekt. Één van de vorige ontmoetingen was met de ongelovige Thomas die dan naar de wonde van Christus greep om zich van de waarheid te vergewissen. Om te geloven dat het kunst is hoeft men het werk ook niet te betasten. Overigens is er geen enkel museum dat dit zou toestaan. Er is dus alvast een letterlijke reden om dat niet te doen. Maar er is ook een figuurlijke reden in de zin dat een kunstwerk iets is dat moet BEKEKEN worden en dus een afstand impliceert omdat het zich altijd DAAR bevindt.

Dit leert ons om het kunstwerk te beschouwen als een subject dat - doordat het opgebouwd is met een specifiek materiaal of via zijn specifieke schilderwijze - wordt geconstrueerd en door de kunstcontext als kunstwerk wordt gelegitimeerd.

Christopher Wool, waarvan twee panelen met de bekende behangpatronen met bloemenmotieven te zien zijn, ziet „painting“ trouwens als „the surface“ van de wereld en dus subject ten aanzien van de kijker.

Een ander poëtisch werk - dat ik tegenkwam bij het door de collectie gaan - was dat van Joe Scanlan met de gele handgemaakte Forsythius bloemen van papier, vastgepind op stalen draden die op een houten blok vastzitten. En zo ging het steeds verder, met o.a. een kleiner werk van Haim Steinbach, het schaakspel van Diana Thater of het soort balustrade van Koenraad DeDobbeleer, allemaal eenvoudige werken, transparant en direct overzichtelijk-beeldend.

Ik wou echter elke mogelijke ééntonigheid vermijden en eerder een spanningsveld creëren tussen deze poëtische werken en werken die een positie tegenover de kijker innemen van frontaliteit en van autonomie. Mijn keuze groeide uit naar die werken die we als neo-conceptueel mogen benoemen en waarnaast de twee werken van Christopher Wool ook Imi Knoebel, Rudolf Stingel, Steven Parrino, Olivier Mosset en Heimo Zobernig toe behoren. Kunstenaars die het fetisjisme van de minimal art in vraag stellen. Ze interesseren zich in de mechanismen van representatie en geven een kritisch antwoord op de ordeningssystemen van het kunstwerk. Ze leggen de nadruk op het materiaal, hun oppervlakte en vooral op de vorm zonder dat perfectionisme en die zin voor het detail die voor Donald Judd zo belangrijk zijn. De lege dozen van Heimo Zobernig zijn dozen zonder inhoud. De verscheurde doeken van Parrino zijn enkel te zien als gezwollen deconstructies. De voorwerpen die door Haim Steinbach los op de sokkel worden gepresenteerd, zijn banale voorwerpen uit onze sociale werkelijkheid of realia uit ons productdesign.

Op die manier bevragen deze kunstenaars tevens de functies van kunst. Martin Heidegger zou zeggen: “Wie bevraagt, timmert automatisch aan de weg.” Het zijn in elk geval werken die een sterke objectbetrokkenheid voorstellen, waarvan de Franse filosoof de werken zou omschrijven als een kopie van het model, waar de kunstenaar enkel op zoek gaat naar gesimuleerde stimuli.

De kunstenaars zelf verklaren hun kunstwerk als een analyse van vorm, lijn, kleur, compositie, structuur en representatie. Streng en helder geformuleerd op grond van tekens en symbolen uit de esthetische parameters van onze hedendaagse cultuur en enigmatisch voor de kijker door hun autonome aanwezigheid, hier en daar zelfs door de combinaties in de presentatie.

Jan Hoet 2011